

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders



"GIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

BESCHERMHEER ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS BERNHARD DER NEDERLANDEN

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
April 1993 - 15e Jaargang, nr. 57

BESTUUR:

Ere-Voorzitter				
F.Th. Dijkmeester	Magnoliaaan 7	7313 EV Apeldoorn	055	- 55 32 67
Voorzitter				
R.W. Hemmes	Thorbeckelaan 74	2564 BS Den Haag	070	- 368 35 66
Secretaris				
H.F.L. Wensink	Mauritskade 41b	2514 HE Den Haag	070	- 364 25 36
2e Secretaris				
Mevr. M.E.F. Borel Rinkes	Cees Laseurlaan 279	2597 GG Den Haag	070	- 324 04 47
Penningmeester				
Fred M. Beukers	Vredenhofweg 56	3062 ES Rotterdam	010	- 452 79 29

LEDEN:

G. Meelissen, Sociale Commissie	Oostendorperstraatweg 69	8097 PL Oosterwolde	05252 -	13 61
R.A. Grisnigt	Canadalaan 25	4631 NT Hoogerheide	01646 -	1 34 15
R.M. ten Broek	Burg. de Villeneuve-singel 30	3055 AP Rotterdam	010	- 422 39 14
J.A. Bakker, Evenementencommissie	Zeekant 92g	2586 JB Den Haag	070	- 354 02 45
J. de Mos, Evenementencommissie	Marjorystraat 25	3151 SK Hoek v. Holland	01747 -	8 21 83

ADRES SECRETARIAAT:

Cees Laseurlaan 279 2597 GG Den Haag 070 - 324 04 47

REDACTIE

Fred M. Beukers Vredenhofweg 56 3062 ES Rotterdam 010 - 452 79 29

Stichting Genootschap Engelandvaarders:

Postbank: 35 95 00
Bank : 54.55.46.826
ABN-AMRO bank - Rotterdam

Het volgende nummer verschijnt in juli 1993.
Gaarne hiervoor bestemde copy inzenden vóór 1 juni 1993

Wij leven nog steeds in een merkwaardige wereld. Toen er oorlog over ons land kwam, riep het hele volk ach en wee. Een gering percentage van ons volk stelde alles in de waagschaal om de vijand dwars te zitten en de vrijheid te heroveren. Toen de vijand capituleerde riep het hele volk dat oorlog nooit meer mocht; dat het nimmer meer tot zulke misdaden mocht komen.

In de jaren die volgden heeft de "beschaafde" wereld ingegrepen als de wereldvrede werd bedreigd en ook ons land heeft daar een steentje aan bijgedragen.

Nu er een oorlog bij ons in de buurt woedt, waar mensen elkaar de meest afgrijselijke dingen aandoen, zou je denken dat wij (de "beschaafde" wereld) er alles aan zouden doen om die misdaden te verhinderen.

Duidelijk is dat, door het onbegaanbare terrein van het land van Tito, militair ingrijpen niet op korte termijn een oplossing zal bieden, maar dat een handelsembargo het land, dat is aangewezen op invoer van buiten, sneller op de knieën kan krijgen.

Wij sturen dan ook schepen om handelsschepen tegen te houden en militairen voor humanitaire hulp. En wie doen hun uiterste best de mazen in het embargo-net te vinden om hun eigen handelsbelangen veilig te stellen? Ja hoor: die "beschaafde" wereld van ons.

Als er een onderzoek zou worden ingesteld naar de aard van de producten die door de mazen van dat net worden ingevoerd; als televisie, radio of schrijvende pers eens zou publiceren wie er blijft verdienen en iedereen daarvan kennis zou kunnen nemen, dan zou het wel snel uit zijn. Dan zou het grote publiek zich daarmee kunnen bemoeien. Maar het gebeurt niet.

En zo laten wij de ene etnische groep de andere uitmoorden en wij doen er als volk te weinig aan om het te laten stoppen. De overtreders worden niet aan de kaak gesteld en het embargo wordt niet volledig afgedwongen.

Wij **roepen** over anti-racisme en anti-discriminatie, maar **doen** niet genoeg om te voorkomen dat etnische groeperingen elkaar maar blijven afslachten.

Het blijft een merkwaardige wereld.

Rudi Hemmes

BRAM (BOB) VAN DER STOK

Pladjoe, 30 oktober 1915 - Virginia Beach, 8 februari 1993

**Officier in de Orde van Oranje Nassau met de Zwaarden,
Drager Bronzen Leeuw, Bronzen Kruis, Kruis van Verdienste,
Vliegerskruis (2x), Verzetsherdenkingskruis,
Member of the British Empire (MBE)
en vele andere buitenlandse onderscheidingen.
Honorary Commodore of the U.S. Auxiliary Coast Guard**



Geheel onverwachts is de "Oorlogsvlieger van Oranje" ons ontvallen. Een fataal hartinfarct maakte een abrupt einde aan een zeer bijzonder leven. Zijn belevenissen gedurende W.O. II zijn aan vele Engelandvaarders goed bekend.

In het kort: Als jachtvlieger in de mei-dagen van 1940, schoot hij twee Messerschmidts uit de lucht. Na drie eerder mislukte pogingen wist hij, als verstekeling aan boord van het toen in Rotterdam liggende onder Zwitserse vlag varende schip St. Cergue, in juni 1941 Engeland te bereiken tezamen met Hazelhof Roelfzema, Taselaar, Volkersz en Buitendijk.

In 1942, als Spitfire piloot bij de R.A.F. werd hij boven Frankrijk neergeschoten en kwam hij terecht in het beruchte Stalag Luft III. "The Great Escape" van 76 krijgsgevangenen, door een honderden meters lange tunnel, overleefde hij met twee Noren. Alle anderen kwamen om.

Via Nederland, Frankrijk en Spanje kwam hij weer terug in Engeland om door te gaan met vliegen.

Hij werd uiteindelijk Commandant van het Nederlandse 322 Squadron. Voorwaar een oorlogsperiode rijk aan bloedstollende avonturen. Daar was niet alleen moed voor nodig maar ook een gezond portie geluk en nauwgezetheid bij al zijn handelen.

Na de oorlog maakte hij in Utrecht zijn in Leiden begonnen studie in de medicijnen af om daarna te verhuizen naar de Verenigde Staten waar hij zich bekwaamde in de obstetrie en gynaecologie aan de universiteit van Syracuse

(NY). Hij practiseerde in New Mexico en Californië, werkte voor de NASA in Huntsville, Alabama; voer wel eens als scheepsarts op de Pacific, woonde enige tijd op Hawaï, waar hij weduwnaar werd.

De laatste jaren woonde hij aan de oostkust in Virginia Beach, niet ver van zijn zuster Ankie. Vanuit zijn fraaie appartement, met uitzicht over de Atlantische Oceaan, omgeven door zijn vele herinneringen, geplaagd door kwalen en kwaaltjes die hij als medicus onderkende, onderhield hij een levendige correspondentie met zijn goede vrienden waarvan hij er vele overleefde.

Bijzonder gelukkig en trots was Bob met de succesvolle medische carrière die hij in Amerika kon opbouwen en het vele nuttige werk dat hij in het algemeen belang kon uitvoeren.

Met zijn schip de "The Flying Dutchman" maakte hij deel uit van de U.S. Auxiliary Coast Guard. Aan de redding van 126 mensenlevens nam hij deel.

Deze "dubbele" Engelandvaarder was en blijft een geweldig voorbeeld, onder alle omstandigheden, van moed, nauwgezetheid en trouw aan Vorstin en Vaderland. Koningin Wilhelmina reikte aan hem méér onderscheidingen uit dan ooit door Haar aan één ander werden toegekend.

Na de crematie is zijn as door de U.S. Auxiliary Coast Guard over de golven van Chesapeake Bay verstrooid.

Een moedig man, een groot vriend ging heen.

De herinnering aan hem zal tot in lengte van dagen voortleven.

Pim de Bruyn Kops

N.B. "Oorlogsvlieger van Oranje" door Bob van der Stok - Unieboek b.v., Bussum 1980.

IN MEMORIAM

ARMAND E. DE JONG

20 november 1916 - 7 januari 1993

In zijn tweede vaderland, na een langdurig en moedig gedragen lijden, overleed mijn vriend en collega Engelandvaarder Armand E. (Ted voor zijn vrienden) de Jong in het verre Philadelphia in de U.S.A. Geboren in Londen, zoon van een Belgische moeder en een Nederlandse vader, opgevoed in een pleeggezin in Nederland, vond hij zijn bestemming als scheepsmachinist bij de Rotterdamse Lloyd en bevoer hij alle wereldzeeën. Bij het uitbreken van de oorlog was hij in Nederland en probeerde langs allerlei wegen Engeland te bereiken. Uiteindelijk lukte hem dat op 18 september 1941 vanuit Callantsoog in een vlet met buitenboordmotor, waarmede ook K.H. Schilp, J.G. Broekman, R.E. Sanders en J. Emmer de vrijheid wisten te bereiken.

Zij werden in de buurt van Great Yarmouth door de Engelse mijnenveger H.M.S. "Solon" opgepikt en aan wal gezet.

Onderweg naar de haven werd en passant nog een Noorse vluchtboot opgepikt met aan boord een dode en een gewonde en twee andere Noorse Engelandvaarders.

Na de gebruikelijk procedure in de Royal Patriotic School werden de Engelandvaarders op 3 oktober 1941 door H.M. Koningin Wilhelmina ontvangen bij welke gelegenheid Haar een Hollandse kaas, door een vluchthelper uit Callantsoog meegegeven, werd aangeboden.

Via de Verenigde Staten reisde Armand naar Oost-Indië waar hij tegelijkertijd met de Japanners aankwam en zodoende in een gevangenkamp belandde.

Deze periode overleefde hij en na zijn bevrijding ging hij terug naar de U.S.A. waar hij trouwde met een Amerikaanse en werk vond bij de onderhoudsdienst van technische installaties in hotels en vervolgens in het gebouwencomplex van de Universiteit van Pennsylvania waar hij al spoedig de leiding van deze werkzaamheden op zich nam. Hij werkte daar 22 jaar.

In een artikel in het Phila Daily News werd hij uitvoerig herdacht en kregen vooral zijn menselijke en sociale karaktereigenschappen grote aandacht.

Hij kwam vele malen op bezoek in Nederland voor het bijwonen van onze reünies, het bezoeken van zijn pleegouders en het opsporen van de families in Noord-Holland, die hem onderdak verleend hadden en hem bij zijn vlucht geholpen hadden. Hij vond zijn helpers en kon als enige van de bemanning van zijn vluchtboot hen bedanken voor wat zij voor hem gedaan hadden.

Armand laat een weduwe, Mary M. de Jong en een groot gezin, achter. De meeste van zijn kinderen zijn gehuwd.

Wederom verloren wij een Engelandvaarder die op degenen die hem gekend hebben een grote indruk heeft achtergelaten en die hem zullen missen.

H.J. Bos - Voorschoten

P.S.

Een onbekende auteur uit Noord-Holland publiceerde eens in het tijdschrift van de Historische Vereniging van Callantsoog, naar aanleiding van deze Engelandvaart, het volgende gedicht, dat wij u niet willen onthouden.

ONTVLUCHT

Als ik 's avonds zo zat te turen
in die donkere, bange uren,
bestormden duizenden gedachten mij -
over de hoop op bevrijding; weer eens te zijn vrij.

Met enkele vrienden bespraken we een, blijkbaar onmogelijk, plan.
Eindelijk één voorstel, daar hadden we wat an.
In een heel klein bootje, met vele ongemakken,
wisten wij de Moffen te verschalken.
Geholpen door een boer met paard,
bereikten wij de zee; dat was ons alles waard.

Na vele, vele bange uren,
terwijl de man op de uitkijk zat te turen,
en stortzeeën hem sloegen in het gelaat.
Niets kon ons meer deren; alleen één doel, waar het om gaat.

Heel in de verte zagen we een boot.
Oh, jongens; wat was onze vreugde groot.
Maar dichterbij gekomen, bleken het Noren,
met één en dezelfde gedachte beschoren.

Beschoten waren ze, door de Moffen,
en dolgelukkig, dat ze eindelijk vrienden troffen.
We verleenden hulp, zoveel we konden
en alras hadden ze ons brood en water verslonden.

En ze bereikte ons, het kon niet mooier,
één der onzen, een Engelse mine-destroyer.
We maakte melding over de boot met Noren,
en voor ons vijven was toen de dag der vrijheid herboren.

IN MEMORIAM

SAM RITMEESTER

Sam Ritmeester, werd tijdens de mobilisatie in 1939 als arts geplaatst bij een bataljon aan de Maas. In de meidagen van 1940 heerste er bij de terugtocht van dat bataljon totale wanorde, als gevolg van de slechte voorbereiding (en niet alleen bij dat bataljon). In die dagen ontpopte Sam zich als groot organisator op medisch gebied.

Verontwaardigd als hij was over de onrechtmatige bezetting van ons land, streed hij na de capitulatie verder in het verzet. Na een inval van de Duitsers in de drukkerij waar hij bezig was, besloot Sam naar Engeland te gaan, om vandaar de strijd voort te zetten.

Hij vertrok naar Zwitserland, waar hij lang moest wachten tot hij verder kon. Hij trouwde op 23 december 1942 met Hanny Meyler, die hem achterna was gereisd om samen met Sam naar Engeland te gaan. Toen Sam na bijna een jaar weg kon, bleef Hanny achter om hun eerste kind ter wereld te brengen.

In Engeland werd Sam als Officier van Gezondheid ingedeeld bij de Prinses Irene Brigade, waar hij veel goed werk deed, vooral tijdens de veldtocht voor de bevrijding van Europa. Op zijn organisatorisch vermogen werd al de eerste dagen in Normandië een beroep gedaan, toen vrijwel de gehele verkenningssafdeling aan voedselvergiftiging leed door het drinken van bedorven melk in de thee.

Sam heeft in de oorlog zijn keuze gemaakt. Hij, die zo tegen oorlog was, wilde vechten voor rechtvaardigheid en vrede. Hij had daar alles voor over en hij heeft daar nooit spijt van gehad.

Na de oorlog vestigde Sam zich in Eindhoven als huisarts. Hij heeft zich daar ook als clubarts van PSV en als Gemeenteraadslid ingezet voor velen.

Sam heeft zijn plicht steeds op voortreffelijke wijze vervuld en hij heeft steeds voor anderen klaargestaan, waarbij hij zijn kameraden uit de oorlog nooit heeft vergeten.

Zijn laatste levensjaar sukkelde Sam met zijn gezondheid en hij ging gestaag achteruit. Hij werd fantastisch verzorgd door Hanny en de kinderen en het waren vrienden van toen die hem het laatste levensjaar wekelijks opzochten.

Op 23 december vierde het hele gezin met Sam het gouden huwelijksfeest. Een dag later was hij, op kerstnacht, gestorven.

Wij hebben in Sam een vriend verloren die in onze dankbare herinneringen zal voortleven.

Moge Hanny, met háár dierbare herinneringen, Sam zien voortleven in de kinderen en kleinkinderen.

Rudi Hemmes

J.L. FLINTERMAN**2 oktober 1919 - 26 december 1992**

**Luitenant-Kolonel der Koninklijke Luchtmacht b.d.,
Officier in de Orde van Oranje Nassau met de Zwaarden,
Vliegerkruis en Distinguished Flying Cross.**

Om iemand als Flint met een kort woordje te gedenken kan niet, daar zou je een heel boek over moeten vol schrijven. Maar gelukkig heeft hij dat zelf gedaan en dat boek dat is Flint ten voeten uit!

Ik ontmoette hem voor het eerst in 1939 bij het Korps Motordienst op het voorterrein van de Ripperda Kazerne in Haarlem waar hij, ik mag wel zeggen, met zijn hobby de motorfiets druk doende was maar dan wel in de uitoefening van zijn militaire taak.

Beiden beleefden wij de meidagen 1940 in de Vesting Holland en zonder elkaar in die dagen ooit tegen te komen namen wij de na de capitulatie dezelfde beslissing n.l. "wegwezen om door te vechten". Dat lukte ons uiteindelijk.

In ons nationale opvangkamp in Zuid-Wales ook weer allebei dezelfde beslissing en wel om dienst te nemen als Jachtvlieger in de Royal Air Force.

Kort na de oorlog in 1948 op de Vliegbasis Twenthe spraken wij nog wel eens over de oorlogsjaren en Flint zei dan altijd: "Vergeet niet, wij leven op geleende tijd".

Flint leidde in 1948 het straaljager-tijdperk in met de introductie van de Gloster-Meteoor IV daar er geen tweezitter voor was leerde hij de ervaren Spitfire vliegers de principes van de start, het op snelheid komen, dan weer gas terug en tenslotte afremmen op de startbaan. Hij deed dit staande in het lege munitie compartiment vlak achter de cockpit. Dit was zeer ingenieus en onverschrokken en wel gevaarlijk... maar het werkte!

Later moesten wij tweeën met Frits Vijzelaar erbij in 1953 naar Dunsfold in Engeland om daar de Hawker-Hunter uit te proberen en aan de Nederlandse Luchtmacht te rapporteren over de vlieg- en bewapenings eigenschappen. Tevens gingen we voor het eerst door de geluidsbarrière. Terug in Nederland was ons verslag nogal negatief, maar de opdracht tot aankoop bleek inmiddels al geplaatst te zijn. Dit onlokte aan Flint de woorden: "Nou ja het vliegt en dat zal het wel blijven doen en wij hadden een leuk weekje in Engeland".

Soms zagen we elkaar lang niet meer maar telkens als het dan weer zover was, was er weer dat gevoel van saamhorigheid en vriendschap waar je bij hem op rekenen kon.

Hij heeft vele onderscheidingen verdiend maar één heeft hij er nooit gekregen en dat is die voor moed, optimisme en doorzettingsvermogen tijdens de laatste jaren van zijn leven waarmee hij een positieve sfeer over zijn omgeving teweeg wist te brengen. Ook op die manier gaf hij troost aan Marianne, die al die jaren als een blok achter hem stond en hem tot zijn laatste dag overal heen vergezelde!

J. van Arkel

EREVELD LOENEN

Erelijst Engelandvaarders

Nog steeds ontdekken wij namen van Engelandvaarders, die "op weg naar de vrijheid" zijn omgekomen.

Onlangs konden weer vier namen op het vijf-luik in de kapel op het Ereveld worden bijgeschilderd.

Op onze erelijst staan nu 298 namen van gesneuvelde- en omgekomen Engelandvaarders vermeld.

De vier omgekomen Engelandvaarders zijn:

Abram NOL, geboren 2 november 1919.

Hij vertrok op 17 mei 1942 vanuit IJmuiden op de Scheveningse trawler nr. 161. Aan boord waren 13 personen die naar Engeland wilden ontsnappen.

Door verraad werden deze Engelandvaarders gearresteerd.

Abram Nol overleed op 2 mei 1943 in het concentratiekamp Sobibor.

Willem GERBRANDY, geboren 22 december 1915.

Tijdens een poging per boot naar Engeland te ontsnappen werd hij in januari 1942 bij Kijkduin gearresteerd en naar de gevangenis overgebracht.

Willem Gerbrandy overleed op 3 september 1943.

Jacques STREEP, geboren 27 april 1916.

Samen met 8 jongens probeerde hij in 1942 met een boot naar Engeland te ontkomen.

Zij werden door Nederlandse vissers opgepikt en aan de Duitsers uitgeleverd. Jacques verdween in de gevangenis, waarna niets meer van hem werd vernomen.

Epi BROCHES, geboren 22 februari 1917.

In het najaar van 1941 probeerde hij met enkele vrienden met een bootje Engeland te bereiken.

Onderweg werden zij door Nederlandse vissers opgepikt en aan de Duitsers overgedragen.

Epi Broches werd ter dood veroordeeld en op 19 november 1942 gefusilleerd.

"AT THE GOING DOWN OF THE SUN AND IN THE MORNING WE
WILL REMEMBER THEM"

R.A. Grisnigt

4-5 MEI HERDENKINGEN

Bij het **Monument ter Nagedachtenis aan de Slachtoffers van het Engeland-spiel** wordt ook dit jaar op **dinsdag 4 mei** de jaarlijkse herdenking gehouden en wel om 15.00 uur. Het afgelopen jaar was het een bijzondere bijeenkomst in aanwezigheid van Z.K.H. Prins Bernhard en met toespraken in de Aula van het nabijgelegen Vrijzinnig Christelijk Lyceum.

Dit jaar staan wij op de gebruikelijke wijze even stil bij het indrukwekkende monument om de vrienden van toen te gedenken en te eren met bloemen en kransen. Ook dit jaar zullen wij na de plechtigheid in een van de zalen van het nabijgelegen Promenade Hotel bijeen kunnen komen om onder het genot van een kopje koffie het jaarlijkse contact te hernieuwen.

De gebruikelijke **Herdenking in Amsterdam, in de Nieuwe Kerk en bij het Nationaal Monument op de Dam**, vindt uiteraard ook plaats op **4 mei**. Na de herdenkingsbijeenkomst in de Nieuwe Kerk, worden om 20.00 uur op de Dam met twee minuten stilte, de gevallen herdacht.

Op de **Ere-begraafplaats in Loenen** op de Veluwe zullen op **4 mei** de aldaar begraven gesneuvelden uit de Tweede Wereldoorlog worden herdacht. In de

ochtenduren zullen namens ons Genootschap bloemen worden aangebracht in de kapel onder het vijfliuk waarop vermeld zijn de namen van Engelandvaarders, die op de weg naar de vrijheid, zijn omgekomen. Om 15.00 uur zullen bloemen worden gelegd bij het centrale Monument van de Ere-begraafplaats.

De feestelijke Herdenking van de Bevrijding vindt zoals ieder jaar plaats op **5 mei te Wageningen**.

Het Défilé van Oud-Strijders, Verzets-organisaties en vertegenwoordigingen van de Krijgsmacht zal worden afgenomen door Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

Engelandvaarders die in deze kwaliteit aan het défilé wensen deel te nemen, dienen zich zo spoedig mogelijk na ontvangst van deze SCHAKEL telefonisch op te geven bij ons bestuurslid Jan A. Bakker, tel. (070) 3540245, die wederom de leiding heeft van het detachement van organisaties aangesloten bij de Stichting Samenwerkend Verzet, waartoe ook de Engelandvaarders behoren. Details over tijd en plaats van samenkomst zullen dan door hem worden verstrekt.

Gegadigden voor deelname aan **het Bevrijdingsfeest in de avond van 5 mei**, dat **deze keer** zal plaats vinden in het **Congresgebouw in Den Haag**, dienen hierover telefonisch contact op te nemen met Mevrouw M.E.F. Borel Rinkes, tel. (070) 3 24 04 47.

FMB

STICHTING SAMENWERKEND VERZET 1940-1945

De **Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945** zal op donderdag 29 april 1993 het "Bos der Onverzettelijken" overdragen aan het gemeentebestuur van Almere. Deze datum werd gekozen om daarmee eer te betonen aan de honderdduizenden, die op 29 april 1943 het werk neerlegden uit protest tegen het wegvoeren van ex-militairen in krijgsgevangenschap.

Om 13.30 uur zal in de Raadszaal van het Stadhuis van Almere door het bestuur van de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945 en het gemeentebestuur een "convenant" worden ondertekend waarin de uitgangspunten

worden vastgelegd voor het toekomstig beheer van het "Bos der Onverzettelijken". Tevens zal het gemeentebestuur worden aangeboden het "Register van Certificaathouders" waarin opgenomen de namen van allen die met de aanschaf van certificaten, de realisering van het "Bos van Onverzettelijken" mogelijk maakten.

Om 15.00 uur vindt op het bosterrein aan de Vrijheidsdreef een openluchtbijeenkomst plaats ter inleiding van de openstelling van het "Bos der Onverzettelijken" voor het publiek.

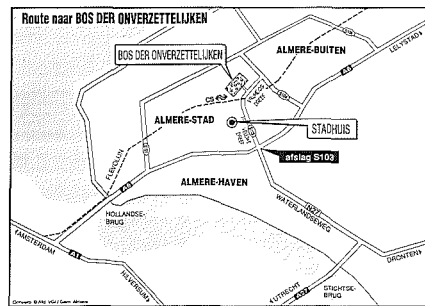
Iedereen, in het bijzonder de houders van certificaten, zijn van harte welkom de bijeenkomst in het bos bij te wonen.

PROGRAMMA

Openstelling "Bos der Onverzettelijken" voor het publiek

- 14.30 uur Ontvangst belangstellenden (met muziek en koffie).
- 15.00 uur Opening door de voorzitter van de Commissie "Bos der Onverzettelijken" van de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945, de heer A.A. Verheij.
- 15.05 uur Toespraak door de vice-voorzitter van de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945, de heer R.W. Hemmes. De toespraak wordt besloten met de uitnodiging tot onthulling van de teksten bij paden en lanen.
- 15.15 uur Onthulling door vertegenwoordigers van organisaties van voormalig verzet en vervolgd, geassisteerd door schoolkinderen.
- 15.30 uur Voordracht door de heer Donald de Marcas.
- 15.40 uur Openstelling van het "Bos der Onverzettelijken", gevolgd door toespraak van de burgemeester van Almere, drs. C.H. de Cloe.
- 15.50 uur Wilhelmus.

- Bij het bosterrein is parkeergelegenheid voor auto's.
- Voor hen, die per openbaar vervoer komen, staan bussen gereed voor het Centraal Station-Almere.
- Op het terrein is informatie verkrijgbaar over het "Bos der Onverzettelijken".
- Voor sanitaire voorzieningen alsmede een EHBO-post wordt gezorgd.



De datum voor onze eerstvolgende reünie is na veel wikken en wegen vastgesteld op **woensdag 22 september 1993**. De vliegbasis Soesterberg, bekend om zijn 11 jaar geleden genoten grote gastvrijheid, uitstekende verzorging en hoogst interessante museum, is de plaats van samenkomst.

Noteer datum en plaats reeds nu in uw agenda.

Gekozen is voor een dag midden in de week in plaats van een vrijdag, om de reüniegangers het drukke weekend-verkeer te besparen.

Details over het programma van die dag worden in het juli-nummer van de SCHAKEL bekend gemaakt.

Wij hopen wederom op een grote opkomst.

FMB

JEAN WEIDNER

Wie kent hem niet? De grote organisator van de escape line **Dutch-Paris**. De man die zeer vele Engelandvaarders begeleidde of heeft doen begeleiden op hun tocht door het bezette Frankrijk naar de vrijheid.

Zeeren velen hebben hun veilige aankomst in Spanje en later in Engeland te danken aan zijn koelbloedige, hartverwarmende activiteiten gedurende de oorlogsjaren. De meesten zonder het te weten wie er achter stak. Ze kwamen terecht in het veilige netwerk van passeurs en begeleiders van zijn organisatie. Zijn verhaal werd in het Nederlands vertaald in 1967 gepubliceerd, geschreven door Herbert Ford en getiteld "De Vlucht naar de Vrijheid".

Van hem en zijn vrouw ontvingen wij ook dit jaar weer de in Anglo-Saksische landen gebruikelijk rondzendbrief met daarin voor vrienden en familieleden vermeld de gebeurtenissen van het afgelopen jaar.

Als bijlage van deze "Happy Holiday Season"-brief ontvingen wij een fotocopie van een brief van de Groot-Kanselier van het Franse Legioen van Eer, die wij hierna integraal overnemen.

PARIS, le 18 DEC. 1992

Monsieur,

Je suis heureux de vous annoncer que, par décret rendu sur ma proposition, Monsieur le Président de la République vous a promu Officier de la Légion d'Honneur.

J'ai l'honneur de vous faire connaître qu'un brevet sera ultérieurement établi à votre nom et vous sera directement adressé.

Veuillez agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués.



Général FORRAY

Monsieur Johan WEIDNER
ancien Commandant des Forces
Françaises Combattantes
923 Country Road
91754 MONTEREY PARK
Californie

Dat is niet niks! Een wat late maar welverdiende erkenning voor zijn bijzondere activiteiten in Frankrijk gedurende W.O. II. En dat is niet alles. In dezelfde rondzendbrief komt ook de volgende passage voor.

"The Jewish community of L.A. inaugurated and dedicated a beautiful Holocaust Memorial Monument in Pan-Pacific Park. It was on honor for John to speak in the name of the rescuers along with the City Mayor, the Governor and many other notable dignitaries.

In May we flow to Atlantic Union College in MA., near Boston for graduation. Here for the first time in his educational background John robed in cap and gown and received on Honorary Drs. Degree in Law. In his speech he said 'my wife finally has her doctor'! The students loved it! This exciting event was especially meaningful as the President of the General Conference of Seventh-Day Adventists, Pastor Robert Folkenberg received a Drs. degree in Divinity at the same time."

Voorzitter Rudi Hemmes heeft aan Jean Weidner namens het Bestuur en de leden van het Genootschap, zijn bijzonder welgemeende felicitaties met beide onderscheidingen gezonden.

We mogen best een beetje trots zijn op onze Officier in de Legion d'Honneur en onze Doctor Honoris Causa.

FMB

"DIENSTBEVEL"

Kent U het verhaal van de school met het fietsenschuurtje?

Ergens in Nederland moest een school gebouwd worden. Niet alleen de gemeenteraad maar ook de bevolking roerde zich in discussiegroepen, interpellaties, protesten, kortom het gehele scala van mogelijkheden. Wat was de oorzaak? Het bouwen van de school à raison van f 10 miljoen was geen probleem en werd een hamerstuk. Edoch het fietsenschuurtje ad f 40.000,- was dat wel. Kon de goot niet goedkoper? Kon het niet wat kleiner? Was het tegelpad wel nodig? Enfin, vult U maar aan.

Waar ligt nu het verband met "dienstbevel"? Ergens in het oorlogsgebied, waarin we tegenwoordig ruim zijn gesorteerd, ligt een detachement verbindingsstroepen. Zoals in een oorlog wel eens meer voorkomt werd er geschoten. Het Hotel waarin de manschappen gelegerd waren werd ontruimd. Nadat de

beschietingen afnamen werd opdracht gegeven de post weer te betrekken. De onder-officieren die het commando van het detachement voeren, weigeren op grond van een te hoog risico.

Als dit bericht in Nederland wordt vernomen komen velen in actie. Pro's en contra's worden gelanceerd. Anti-militaristen, soldaten-vakbonden, advocaten-collectieven en wetswinkels komen in actie. Veilig in Nederland wordt geageerd, geprotesteerd, kortom het tumult rond het fietsenschuurtje is in optima forma aanwezig.

Nu ligt deze zaak, militair gezien, vrij eenvoudig. Een gegeven opdracht moet worden uitgevoerd. Zijn de omstandigheden zodanig dat er grote tot zeer grote risico's aanwezig zijn dan dient de meerdere of diens superieur die in eerste instantie de opdracht gaf, hiervan in kennis te worden gesteld. Iedere militair weet dat of hoort dat te weten. De opdracht blijft bestaan, alleen ligt de verantwoording daarvoor bij hogere instanties. Deze gang van zaken voorkomt dat na cruciale orders eerst een discussie losbarst. Primair moet worden aangenomen dat de uiteindelijke bevelvoerder weet wat hij doet en pro's en contra's heeft afgewogen, zo niet dan draagt hij de verantwoording voor zijn daden.

Dit geconstateerd hebbende keren we terug naar het fietsenschuurtje. Men kan zich afvragen of er geen belangrijker zaken onze aandacht opeisen, of spelen het vingertje en de moraal van hen die hiervoor warm lopen of liepen ook hun rol?

Klaver

VAN DE REDACTEUR

In de afgelopen maanden zijn uw redacteur en vele bestuursleden met hem, overstelpt geweest met wenskaarten en brieven "from all over the world" waaruit blijkt dat de SCHAKEL door onze in het dikwijls verre buitenland wonende mede-Engelandvaarders, bijzonder wordt gewaardeerd. Men ziet er iedere drie maanden naar uit om weer eens wat te kunnen vernemen over het reilen en zeilen van ons Genootschap en van de verhalen die nostalgische herinneringen oproepen. Het is net of hoe langer geleden de gebeurtenissen plaatsvonden, de herinneringen aan de oorlogsjaren steeds levendiger worden.

Niet alleen waarderende woorden over de SCHAKEL die de samenstellers goed doen, maar in de brieven ook verhalen over de omstandigheden in het land waar men nu woont, of dat nu Australië, Nieuw Zeeland, Israël, Zuid Afrika, Canada of de Verenigde Staten zijn. Vele schrijvers blijken min of meer gelukkig te leven in hun tweede vaderland.

Het is voor uw redacteur en de andere bestuursleden ondoenlijk om al die gewaardeerde brieven en goede wensen, die dikwijls ook hun jaarlijkse bijdrage begeleiden, te beantwoorden. Vandaar dit centrale antwoord en dit algemene bedankje. Ook veel dank voor de vele reeds binnengekomen bijdragen voor de instandhouding van de activiteiten van ons Genootschap. Wij wensen u wederzijds alle goeds voor het nieuwe reeds ingegane jaar.

FMB

SPEURTOCHT NAAR ENGELANDVAARDERS

Jan Bruin, een zeer actief bestuurslid van de Stichting "Voormalig Zaans Verzet" is nog steeds bezig te achterhalen wat er is gebeurd met de Engelandvaarders die vanuit de kop van Noord-Holland gepoogd hebben overzee naar Engeland uit te wijken, maar het niet gehaald hebben.

Van degenen wier lot bekend is en zijn omgekomen bij deze pogingen, staan de namen op het Vijfluk in de Kapel op de Ere-begraafplaats in Loenen. Maar er zijn veel meer slachtoffers geweest.

Jan Bruin probeert, o.m. met medewerking van persorganen, te achterhalen wat er allemaal gebeurd is.

Ook ons heeft hij verzocht aan de zoekactie deel te nemen. In dit geval vraagt hij of er onder onze lezers mensen zijn die meer kunnen vertellen over de **vluchtpoging van Cornelis Adriaanse**, geboren 27 oktober 1896 te Middelburg, overleden 2 december 1964. Bekend is dat hij op 17 september 1941 vanuit Camperduin met zes anderen poogde per boot uit te wijken naar Engeland. Vier verzetsmensen uit Schoorl, t.w. Willem en Jaap Snip, Fock Breed en Simon Gutker hebben hem hierbij geholpen. Het schip was zelfgebouwd van hechthout en bestond uit twee of drie delen. Dit was nodig om de boot vermomd als kippenhok op een auto van Den Haag naar Camperduin te vervoeren. Vanwege de bouwwijze vermoedt men dat de bouwers iets met

vliegtuigbouw te maken hadden. De boot was van goede kwaliteit en voorzien van buitenboordmotor en riemen. Na het in elkaar zetten heeft men de boot met behulp van een kabel met hijsblok van de gebroeders Snip naar de top van de dijk getrokken.

W. Snip heeft Adriaanse een kompasje van zijn horlogeketting meegegeven. Met in werking zijnde motor zijn ze vertrokken.

In het zicht van de Engelse kust sloeg de motor af en door de getijstrooming is de boot op de Belgische kust terecht gekomen waar de bemanning werd aangehouden en naar een concentratiekamp werd overgebracht.

Adriaanse is na het eind van de oorlog ontredderd thuisgekomen en 1964 overleden. De gebroeders Snip hebben hem nog gesproken maar daarover is verder niets bekend, van de tocht dus ook niet. Ook is niet bekend wie de andere zes bemanningsleden waren en hoe het hen is vergaan.

Jan G. Bruin, Zuiddijk 405g, 1505 HC Zaandam, tel. (075) 16 34 57, zou gaarne in contact komen met eventuele familieleden van de bemanning, of anderen die bekend zijn met deze poging Engeland te bereiken.

FMB

NOGMAALS ARMAND MAASSEN

In vervolg op het artikel in het januari-nummer pagina's 18-19 van de SCHAKEL inzake Armand Maassen, ontvingen wij van Engelandvaarder P. de Lint een fotocopie van een brief van de Directeur Personeel Koninklijke Marine, waarin de volgende passage voorkomt:

Zoals ik U bij mijn laatste schrijven heb bericht is bij Koninklijk besluit van 1 oktober 1992 (Staatsblad 559, uitgegeven 29 oktober 1992) het Mobilisatie-Oorlogskruis – opnieuw – ingesteld. Bij een onderzoek naar de criteria voor de postume toekenning van deze onderscheiding is mij gebleken dat er geen aanleiding bestaat om het Mobilisatie-Oorlogskruis aan Armand Maassen toe te kennen.

In genoemd Koninklijk besluit is in het eerste lid van artikel 3 bepaald dat het Mobilisatie-Oorlogskruis niet wordt toegekend aan hen die "reeds gerechtigd zijn tot het dragen van het opnieuw vastgesteld Oorlogs-Herinneringskruis bij Koninklijk besluit van 6 januari 1948 (Staatsblad nr. 16)".

Aan Maassen is bij beschikking van de Minister van Marine no. 210045/183148 op 17 april 1950 het Oorlogs-Herinneringskruis – postuum – toegekend. Dit is onder meer vermeld op de U ter hand gestelde copieën.

Deze brief is een vervolg op de voorlaatste alinea van het bovenaangehaalde artikel.

FMB

GEINTJE IN STOCKHOLM

Het is maar gelukkig dat een mens geneigd is om de leuke herinneringen te bewaren terwijl de nare gebeurtenissen vaak helemaal op de achtergrond komen of zelfs vergeten worden.

Zo denk ik nog wel eens met veel plezier aan de tijd in Zweden. We kwamen alle drie op dezelfde dag in de gevangenis in Stockholm, alle drie van dezelfde boot: **Ludo de Stoppelaar, Wim Dinger** en ik.

Om de tijd te doden besloten we om te bridgen. We vonden een vierde man en maakten een spel kaarten, heel moeizaam, van WC-papier, zonder schaar of mes en een stomp stukje potlood.

Daarna 't delen en 't in de hand houden van 13 slappe stukjes papier was ook niet zo makkelijk. Probeer 't maar eens.

Al gauw nadat we uit de gevangenis kwamen (wat klinkt dat gek) kregen we alle drie een baan. Ludo als bordenwasser in een restaurant, Wim als butler bij de Nederlandse Gezant (Graaf van Rechteren Limpurg) en ik als fietsenjongen. De meisjes die in Ludo's restaurant werkten werden allemaal smoorverliefd op hem en hij had 't al gauw voor elkaar dat als ik er kwam lunchen, zij mij een hele grote portie moesten geven. Terwijl ik aan 't eten was kwam er steeds één langs om even "bij te vullen".

's Avonds gingen we altijd naar Wim toe. Als de gezant gasten te dineren had, moest Wim in de keuken de drankjes klaar maken. Wij zaten in Wim z'n kamer die naast de keuken was. Vanzelfsprekend kregen wij een behoorlijk aandeel van Wim zijn preparaties (plus de hors d'œuvres) alswel ons aandeel van 't diner.

Op een avond, nadat alle gasten en de gezant en zijn vrouw na het diner alle-

maal naar een concert gingen, besloten wij om met z'n drieën ergens te gaan dansen. Maar zoals we gekleed waren konden we toch moeilijk naar een dansgelegenheid gaan. Het is merkwaardig hoe vindingrijk men wordt na de consumptie van een goede hoeveelheid sterke drank. De oplossing lag voor de hand: de klerenkast van de gezant hing vol met van alles wat we nodig hadden inderdaad een zeer ruime keuze! We pakten ieder wat we nodig hadden en gingen ons in Wim z'n kamer verkleden.

Al gauw kwamen we tot de ontdekking dat ik de enige was die dezelfde maat had als de wettige eigenaar van de kledingstukken met 't gevolg dat ik er uitzag om door een ringetje te halen. Alles paste me precies! Voor Ludo waren de kleren veel te groot: de broek veel te lang en 't jasje veel te breed, hij zag eruit als Charlie Chaplin zonder snor en bolhoedje. Wim daarentegen was te zwaar en ook te groot voor 't pak. Zijn broek kwam tot boven z'n enkels en z'n jasje kon hij met geen mogelijkheid dicht krijgen. Toen we naar elkaar keken barstten we 't opeens uit van 't lachen.

Ik geloof dat we in jaren alle drie niet zoveel gelachen hadden. En zo gingen we op stap om te gaan dansen. 't Feit dat Ludo en Wim er volkomen zot uitzagen was voor niemand een reden om thuis te blijven.

Nou moet ik even vertellen dat men toen in Stockholm erg streng was wat betreft 't toelaten tot een dansgelegenheid als men merkte dat je een borreltje ophad. Daarom dat wij op weg er naar toe allemaal hevig op sterke pepermuntjes liepen te zuigen. Uiteindelijk werden we vanwege 't feit dat men ons te luidruchtig vond niet toegelaten. Dit niet tegenstaande 't feit dat Ludo een hele grote politie-agent in z'n gezicht stond te blazen om te proberen hem duidelijk te maken dat 't geen alcohol maar pepermunt was dat ons zo jolig had gemaakt. We zijn toen maar terug naar Wim z'n kamer gegaan, de "geleende" kleren terug gehangen en hebben daarna nog een paar borreltjes gedronken.

Nawoord

Ludo, Wim en ik kwamen alle drie bij de B.B.O.

Wim heb ik nooit meer gezien, als hij nog leeft hoop ik dat hij 't bovenstaande verhaal leest.

Ludo ging al gauw na de oorlog naar de V.S. emigreren. Hij vestigde zich eerst in 't westen waar hij in een bloemenkwekerij werkte. Later verhuisde hij naar 't oosten waar hij uiteindelijk "head gardener" werd van de prachtige tuinen en arboretum van de Dupont familie in Delaware.

Bloemen en planten waren altijd z'n lust en z'n leven en zelfs nadat hij bij Dupont gepensioneerd was bleef hij nog altijd actief met tuinieren en met z'n vrienden en kennissen helpen met hun tuin-problemen.

Ik had hem er eindelijk toe overgehaald om bij ons een poosje te komen logeren om hier de mooie tuinen (o.a. de Butchart Gardens) te bekijken. Toen kwam het bericht van zijn dood – door een trein overreden.

Hij ging elke morgen buiten de stad met zijn hond wandelen en volgde gewoonlijk een pad die een spoorweg overging.

Volgens het verhaal van de treinbestuurder "bleef hij maar doorlopen" zonder links of rechts te kijken. Met 't noodlottig gevolg. Ik kan me herinneren dat hij vroeger wel eens helemaal in zijn eigen gedachtenwereldje kon zijn en dan ook niets hoorde of zag. Misschien was dit wel zo'n gelegenheid. Maar het had niet zo moeten zijn. Hij had beter verdiend.

L.G. Mulholland - Canada

REACTIE

Ter nagedachtenis aan **HENDRIK KOOPMANS**

Van Engelandvaarder J.J.M. Lips uit Dordrecht mochten wij onderstaande reactie ontvangen op het in de vorige SCHAKEL geplaatste artikel onder de kop "Zwedengangers", over de Engelandvaarder Bud Koopmans.

"Aan het slot daarvan, in het P.S., wordt de vraag gesteld of de gezochte persoon wellicht de onlangs (op 12 juli 1992) in Portugal overleden H. Koopmans geweest zou hebben kunnen zijn.

In antwoord daarop kan ik mededelen, dat zulks beslist niet het geval is; ik heb Engelandvaarder Hendrik Koopmans, de zo pas in Portugal overledene, goed gekend, tot kort vóór zijn dood; maar wellicht is de vraagstelling een ongezochte gelegenheid om iets te zeggen ter nagedachtenis van deze vastberaden Engelandvaarder.

Hij was uit Friesland afkomstig, ik meen uit Lemmer, en had een eenvoudige achtergrond. Hij was bij de Mobilisatie van augustus 1939 in dienst gekomen en opgeleid tot vrachtwagenchauffeur. Als zodanig maakte hij de kriegsverrichtingen mee in de meidagen van 1940, in en om de Wons-stelling bij Kornwerder Zand en op de Afsluitdijk.

Tijdens de bezetting maakte hij, in zijn eentje, in ongeveer twee maanden,

geheel te voet, de tocht vanuit Friesland naar de Spaanse Pyreneeën, waarbij hij zich vanwege het feit dat hij geen Frans sprak, hoofdzakelijk 's nachts verplaatste; een in zijn omstandigheden formidabele prestatie!

Over de Pyreneeën heen werd hij gearresteerd door de Guardia Civil, en zo belandde hij, totaal uitgeput en in lompen gehuld, in het aan vele Engelandvaarders bekende kamp van Mirando de Ebro.

Na het gebruikelijke verblijf aldaar werd hij tenslotte in vrijheid gesteld, en belandde hij via Madrid en Lissabon uiteindelijk in de zomer van 1943 in Engeland, waar hij zijn einddoel bereikte: hij nam dienst in de Koninklijke Nederlandse Brigade Prinses Irene; hij werd ingedeeld bij Verkenning-afdeling, als chauffeur-schutter op een Brengun-carrier.

In die functie heeft hij de veldtocht van de Brigade meegemaakt, waarbij hij zich deed kennen als een toegewijd- en plichtsgetrouw soldaat en bovendien als een trouwe kameraad voor zijn strijdmakkers.

Na zijn demobilisatie in augustus 1945 heeft hij verschillende beroepen uitgeoefend, voornamelijk in de agrarische sector en toen de tijd van "rust nemen" was aangebroken, heeft hij zich ook metterwoon gevestigd in Portugal, in het plaatsje waar hij op zijn weg naar Engeland enige tijd heeft moeten wachten totdat er een transportmogelijkheid was: in Praia das Maças, buurtschap Banzao, 12 km ten westen van de bekende, prachtig gelegen plaats Sintra, in de buurt van Lissabon. Vanuit deze woonplaats heeft hij verschillende malen, ondanks de geweldige afstand die hij dan per auto heen en terug aflegde, reünies en andere manifestaties van oudstrijders van de Irene Brigade in Nederland bijgewoond, want zijn hart was nog steeds bij de periode uit zijn leven van 1940-1945.

Met het klimmen van de jaren werd zijn gezondheid slechter, en pas was hij vorig jaar verhuisd naar Morta dos Ferreiros, toen hij een paar maanden later overleed.

Moge hij rusten in vrede."

J.J.M.L.

*Onder deze titel levert **Engelandvaarder H.J. Bos** dit keer zijn bijdrage aan de SCHAKEL, gevolg gevende aan het verzoek van de redacteur voor "losse" medewerkers. Het is een verkorte weergave van een geschrift dat hij voor zijn nageslacht heeft opgesteld.*

Toen op 10 mei 1940 de vijand ons land binnenviel, zat Hans Bos op de Zeevaartschool te Delfzijl.

"Met twee collega's maakte ik mij per fiets uit de voeten richting westelijk Nederland om een Noordzeehaven te bereiken met het doel naar Engeland over te steken. Via de Afsluitdijk was niet meer mogelijk, dus werd in Kuinre een motorloze Botter gejat, waarmee het IJsselmeer werd overgezeild naar Huizen. Per fiets verder naar huis (Bussum). Twee weken later heb ik in mijn eentje de Botter teruggezeild naar Kuinre en ben ik terug naar Delfzijl gefietst om de onderbroken studie aan de Zeevaartschool te vervolgen.

De enige manier om vaartijd te kunnen maken voor het behalen van het stuurmansexamen 3e rang was de Groninger kustvaart. Als stuurmansleerling lukte het mij aan te monstereen aan boord van de 300-tonner "Fortuna". Dat was in augustus 1940. Ik had mijn vader moeten beloven, alvorens ik in Zweden zou drossen, eerst mijn 3e rang grote handelsvaart te halen, alvorens pogingen te doen via Zweden naar Engeland te gaan. Jammer, ik had misschien de eerste Engelandvaarder via de Zweedse weg kunnen zijn.

Na enige reizen heen en weer naar Zweden, kwam ik in december 1940 weer thuis. Ik sloot mij aan bij enkele Amsterdamse studenten die zich onledig hielden met het saboteren van telefoonverbindingen van het hoofdkwartier van de Nazi luchtmacht Generaal Christiansen, gelegen aan de Amersfoortse Straatweg in Bussum. Gevolg was het gedwongen wachtlopen langs de telefoonlijnen, een represaille maatregel van de Duitsers.

Voorjaar 1941 terug naar Delfzijl om aan te monstereen op de 400-tonner "Nejaco". Het gehele jaar daarop gevaren tot 13 december, mijn verjaardag.

Toen ging het schip ten onder in het ijs van de Botnische Golf, 37 mijl van de Zweedse kust. In een gammele reddingssloep met de vijf koppen tellende bemanning, naar een lichtschip geroeid. De geredden werden via Zweden en Duitsland terug naar huis vervoerd. Het was een opluchting weer thuis te zijn na een jaar lang ervaringen aan boord van het schip, waarbij beschietingen en bombardementen door de R.A.F. in het Kieler Kanaal geen uitzonderingen waren. We zijn er iedere keer weer zonder kleerscheuren afgekomen. Van dat jaar aan boord resten nog steeds vervagende herinneringen.

De Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam bood mij onderdak voor de 3e rangs cursus, welke gelaardeerd werd door samen met de eerder genoemde

Amsterdamse studenten, mij wederom op het sabotagepad te begeven. Samen met een kunstschilder uit Huizen, ene Dooremalen heb ik een kraak gezet in het kantoor van Christiansen met de bedoeling stempels te bemachtigen welke gebruikt moesten worden voor de voedseltransporten naar het Joodse getto van Amsterdam.

Ik maakte van de gelegenheid gebruik om een stapeltje papieren van een bureau en passant mee te nemen. Bij nadere bestudering thuis bleken het deels originele, deels foto's te zijn van stukken die de Duitsers tijdens hun opmars door Frankrijk hadden buitgemaakt uit een gestrande trein van de Franse Generale Staf. (*Zie twee fotocopieën aan het eind van deze aflevering op pagina 28 en 29*). De kraak leverde weer Duitse represaille-acties op.

Ondanks een waterdicht alibi werd ik toch opgepakt, om in het z.g. "Durchgangslager" in Vught, aan de tand te worden gevoeld. Het door de politiecommissaris van Bussum verstrekte alibi was zó goed en mijn verhaal blijkbaar zó geloofwaardig, dat ik na enkele dagen weer werd vrijgelaten. Onder een valse naam en met een vervalst persoonsbewijs op zak, dook ik in Groningen onder (dit was maart 1942). De bedoeling was zo spoedig mogelijk weer te monstren in Delfzijl om definitief naar Zweden te vertrekken. Het lukte mij om aan boord van het motorschip "Wea" geplaatst te worden en voer op 20 mei 1942 het zeegat uit om daar pas in mei 1945 terug te keren.

Na alle avonturen aan boord van deze schepen, waar niet alleen onderduikers, maar ook verzetsmensen en alle correspondentie tussen de Londense Regering en de verzetsbeweging, doch ook spionage-materiaal mee werd genomen, terwijl deze schepen onderhevig waren aan beschietingen op zee door de R.A.F., alsmede aan bombardementen op de sluizen van het Kielerkanaal en op de Kriegs-marinehaven van Kiel, moet men wel bewondering hebben voor deze zeelui van Groningse bodem. Hoe dan ook, onze eerste haven was Göteborg, waar de bemanning niet aan land mocht, want in die tijd liep iedereen, die kon, weg van boord.

Mijn kans kwam in Gefle aan de Zweedse N.O.-kust, waar ik kans zag om 's avonds op een Shell-olietank te klimmen en mij aan de andere kant van de 3 meter hoge muur te laten vallen in de vrijheid, om zodoende de met bajonet gewapende Zweedse soldaten te ontwijken. Een kaartje voor de trein naar Stockholm was snel gekocht van het geld, dat ik van Zweedse havenarbeiders had gekregen voor mijn horloge en andere spullen van waarde.

Een Zweedse krant om mijn identiteit niet weg te geven, was een goede waarborg, dat de Duitse contra-spionnagedienst, die in Zweden de treinen inspecteerde op vluchtelingen, mij niet zou ondervragen, daar de Duitsers in Delfzijl mijn paspoort ingenomen hadden en mijn monsterboekje in de safe van de

kapitein lag. Dus, zonder papieren kwam ik bij de Nederlandse consul aan, die mij direct 500 Zweedse kronen gaf en mij aanriep om een week mijzelf niet bloot te geven en onmiddellijk een trein te nemen, maar niet de nachttrein naar Malmö, want daarop boekte hij voor mij een slaapplek, die ik niet mocht innemen, om de Sicherheitsdienst te misleiden. Zo moest ik 5 nachten door heel Zweden treinen, om niet ergens te hoeven slapen, daar ik geen papieren had. Op zaterdag, de 6e dag, lag mijn nieuwe paspoort en een verblijfsvergunning plus een werkvergunning klaar op het Consulaat, en werd ik, na een korte werkperiode bij Philips/Stockholm op transport gesteld met twee Rotterdamse zeelui, naar het dorpje Markaryd in Skåne, waar de "Skånse Cement Gijuteriet", de Zweedse equivalent van AKZO, een bos had aangekocht om niet alleen de bomen voor brandstof te kappen, maar de daaronder liggende turfhoudende bodem te bewerken, om deze als brandstof te gebruiken, daar kolen en olie niet of zeer schaars voorhanden waren. Hoe dan ook, wij gedrieën kregen een kosthuis toegewezen en vingden de volgende dag aan met het kappen van mansdikke bomen, in gezelschap van enige tientallen gevluchte Noorse verzetsmensen. Het viel niet mee, om daaraan enig plezier te beleven, doch alles went, en toen dan ook, na verloop van enige weken, de humuslaag tevoorschijn kwam, die op vele plaatsen bedekt was met wat wij hunebedden noemen, was het zaak om deze grote gletscher-keien op te blazen met dynamiet. Ik was zo gelukkig om de functie van dynamiet-baas te verkrijgen en werd bevoegd om met drie Noren alle grote obstakels, als boomwortels en stenen met dynamiet te laten springen. Uiteraard werd ik voor dit karwei goed beloond en zo kon het gebeuren, dat wij gedrieën op Koninginnedag 1942 op 31 augustus in het Folketspark iedereen een toast lieten uitbrengen op onze Koningin Wilhelmina, met de boodschap, dat we de boel zouden verlaten, om ons geluk elders te proberen; natuurlijk met niet te zeggen, dat de reis naar Engeland zou gaan, als daartoe tenminste de kans bestond. Die kans bestond niet op de conventionele wijze, vliegsgewijs of anderszins met hulp der Nederlandse Ambassade, want de zomerse nachten waren te helder voor vluchten naar Schotland. Nee, wij wilden het proberen via Lapland, waar we een adres hadden gekregen van een Lapse familie, die ons naar de Russische grens zou loodsen, om vandaar via Moermansk naar Engeland te varen. We hadden de Nederlandse consul al opgebeld, dat we onderweg waren naar hem, daar hij ons verbood zulks te doen.

Dus, midden in de nacht, na het Koninginnefeest, onze hospita betaald en in de stromende regen, met 2 paraplu's van haar, op weg. Een lift met een nachttrein zonder kaartje bracht ons op een rangeerterrein om onze roes uit te slapen en zo bracht de honger ons bij een banketbakkerswinkel, waar ons

mondharmoika-spel ons toegang bezorgde tot een welvoorzienere ontbijttafel bij de gastvrouw. Een lift met een politie-auto bracht ons in een stadje, waar ons tegen de middag de maag liet weten, dat gewezen houthakkers steviger voedsel dan gebakjes etc. nodig hadden. Een aldaar opgestelde circustent bracht ons er toe, om daar werk te vragen.

De circus-directeur liet ons weten, dat zijn vorige leeuwentemmer, een Czech, die hij net had opgeleid, hem kortgeleden had verlaten, om, zoals hij zei, naar Engeland te gaan. "Dat kan toch niet in deze tijd?", was zijn commentaar, hetgeen wij maar al te graag beaamden. Evenwel, ik bood me aan om dat vak te leren, rekening houdend met ons eventueel volgen van die Czech, terwijl mijn twee vrienden in de piste zouden worden tewerkgesteld. We moesten ons dan maar melden om 7 uur 's avonds, dan zouden we kunnen zien, wat het werk inhield. Wel vroegen we om wat handgeld, om onze lunch te kunnen betalen en kregen 50 Zweedse kronen. Na onze hap eten in de stad, hoorden we een goederentrein en zagen deze stoppen voor een onveilig sein. We doken de spoorbaan op, draaiden het loodje van een deur en in "no time" zaten we binnen in een wagon, volgeladen met citrusfruit uit Griekenland, zoals we later hoorden van de Consul, gestolen door de Duitsers uit bezet Griekenland, om met de Zweden te ruilen tegen kogellagers. Hoe dan ook geen gebrek aan vitaminen en zo bereikten we Linköping midden in de nacht, waar alle wagens werden gecontroleerd. Wij eruit en onder de trein, waar we bleven, totdat de controleurs een nieuw loodje op de, opnieuw verzegelde, deur hadden geplaatst. Toen ze ook aan de andere kant waren voorbijgegaan, het loodje weer verwijderd en weer aan de sinaasappel-maaltijd.

Zo sprongen we, toen de trein in Stockholm door de buitenwijken de stad weer uitreed, de trein uit en meldden ons om 9 uur 's ochtends bij de Consul. Die liep rood aan, toen ik onze plannen suggereerde en nam mij apart, om mij te vertellen, dat hij zou zorgen om mij nog diezelfde avond het land uit te krijgen. Er zou namelijk een R.A.F.-toestel komen, met de oud-KLM piloot Viruly, die koerier voor H.M. de Koningin en de regering was, om direct weer terug te gaan. Alleen ik kon nog mee en werd van mijn vrienden gescheiden, want zulks mocht natuurlijk niet uitlekken. Zo moest ik mij, na bij de Consul thuis gegeten te hebben, van wat nieuwe kleren te zijn voorzien en van zijn aanbeveling om dienst te nemen bij de Koninklijke Marine, waarvoor ik al in eerste instantie bij hem een verklaring had moeten tekenen, op transport gesteld naar de Engelse ambassade, alwaar ik kennis maakte met mede-Engelandvaarders, in dit geval twee Duitse Joden, een Hollandse koopvaardij-stuurman, een Czech en een in het uniform der Duitse Luftwaffe geklede piloot.

Alras vernam ik van de Czech, dat hij leeuwentemmer was geweest en hij stond stomverbaasd, dat ik de naam van het circus wist, als zijn toekomstige opvolger van zeer korte duur. Tevens werd ik aangewezen, om te zorgen, dat de Duitse luchtmacht-piloot heelhuids in Londen aankwam, daar ik al direct met hem in gesprek kwam en vernam, dat hij als jager-piloot bij de aanval op Warschau, tegen zijn zin, naar Letland was doorgevlogen, eruit geparacheuteerd was, naar Finland ontkomen, daar een Fins meisje had getrouwd en aldus, bij de bezetting van Finland door de Duitsers in 1941, werd aangewezen om vanuit Stavanger (Noorwegen), met bombers de Firth of Forth-brug bij Edinburgh te vernielen, volgens zijn zeggen een zelfmoord-karwei. Na een gefingeerd kwaaltje werd hij opgenomen in een hospitaal, waaruit hij met behulp van een Noorse verpleegster wist te ontsnappen en via haar ouderlijke woning bij de Zweedse grens, op ski's de vrijheid bereikte, om daar te worden geïnterneerd, teneinde in Engeland zijn verhaal te kunnen doen. Aldus werden we 's nachts in een overvalwagen geladen en ging de route, langs slinkse wegen om eventuele achtervolgers kwijt te raken, naar het stadsvliegveld BROMMA, waar we moesten wachten, totdat de Lufthansa-Junkers was geland uit Berlijn, die Duitse hoge militairen met hun dames aanvoerde, om naar Helsinki te worden gevlogen, waar het Duitse front, tegen Rusland, op hun komst wachtte."

(wordt vervolgd)

Noot van de redacteur

Bij het lezen van dit verhaal vroeg uw redacteur zich af hoe het mogelijk was geweest hoe Hans Bos die paperassen toen nog steeds in zijn bezit had. Zijn goedgevulde monsterboekje maakte het hem mogelijk bij zijn laatste zeereis ongecontroleerd aan boord van de kustvaarder te komen. In de holle metalen scheepsmasten hadden de ook voor de groep "Zwaantje" werkende kapiteins opbergplaatsen gemaakt voor het transport van het door "Zwaantje" meegegeven spionnagemateriaal. Op zijn laatste reis werden daar ook de paperassen van Hans Bos in vervoerd. Ook in Zweden ontliet hij de daar uitgevoerde controles.

De heer De Jong (Consulaat Stockholm) was van het bestaan van de papieren door Bos op de hoogte gesteld, verleende hem toestemming dit materiaal op zijn reis naar Engeland zelf mee te nemen. Zodoende was Bos in staat deze papieren op de Patriotic School aan de mensen van de Secret Intelligence Service te overhandigen. Fotocopieën van dit materiaal kreeg hij netjes terug. Bos vond het transport van het hoogst compromiterende materiaal de gewoonste zaak van de wereld! Hij heeft geluk gehad!



DER REICHSKOMMISSAR
FÜR DIE BESETZTEN NIEDERLANDISCHEN GEBIETE
DER GENERALKOMMISSAR
FÜR DAS SICHERHEITSWESEN

DEN HAAG, den 16. Februar 1942

BdS IIA - 8.Nr. 5426d/42

An General der Flieger Fr. Christiansen
Wehrmachtbefehlshaber
in den Niederlanden

Wie zugesagt auf unser letztes Zusammentreffen in Den Haag
schicke ich hierbei die Kopien der betreffende militärische
Korrespondenz der Grossmächte zu Ihrem Büro.

Gleichzeitig kann ich Sie auch einverständigen mit die
neueste Entwicklungen in die Kriegsrüstung unserer Armee.

Das Heeresgut unserer Armee, im besondern das Material des
Pionierkorps und der Transportdienst, der Eisenbahnbetrieb
und die Minensperre-einheiten, sowie die Landungszug-diensten
der Kriegsmarine, hat eine ganz grosse Entwicklung durchge-
macht und eine grosse Vorsprung vor die Entwicklung der
militärische Ausrüstung der feindliche Armeen bekommen in
das letzte Jahr.

Diese geheime Kommandosachen sollten bekanntgemacht worden
an Ihre Untergebenen, mit Berücksichtigung der Geheimhal-
tung.

Der Generalkommissar
für das Sicherheitswesen,
im Auftrag der Reichskommissar
für die besetzten
Niederländischen Gebiete,

In Vertretung:

H. H. H. H.
44-Standartenführer
und Oberst der Polizei

*See the pages 72/2,
73/2, 74/2 & 75/2,
to which this letter
is referring.)
as well as pages
76/1, 77/1 & 78/1.*

MINISTÈRE
DE LA
DÉFENSE NATIONALE
ET DE LA GUERRE.

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE.

N° 5
de la Collection

Paris, le 16.2.1942

Cabinet
Du Ministre
TRES SECRET

Copie du télégramme adressé par M. CHURCHILL
à M. REYNAUD pour le Général WEYGAND (Déchiffré
à 5 a.m., le 24 Mai 1940)

---:---:---:---:---:---:---:---:---

Général GORT wires that co-ordination on the northern front
is essential with the armies of the three different nations. He
says that he cannot undertake this co-ordination as he is alrea-
dy fighting north and south and is threatened on his lines of
communication. At the same time Sir Roger Keyes tells me that up
to 3 p.m. today, May 23rd., the Belgian Headquarters and the King
had received no directive. How does this agree with your state-
ment that Blanchard and Gort are main dans la main? Appreciate

42293-1 SENSATIONELLER FUND
FRANZÖSISCHER MILITÄR-GEHEIM-DOKUMENT
AN DER L. O. I. R. E.

ENGLANDS UND FRANKREICHES KRIEGSAUSWEITUNGS-
POLITIK MIT BEISPIELOSER EINDEUTIGKEIT
ENTHÜLLT.

In dem kleinen Städtchen La Charité an der
Loire erbeutete ein deutscher Nachrichten-
trupp in einem halbzerstörten Zug die poli-
tischen Geheimakten des französischen General-
stabes. Sie enthüllen mit beispielloser Ein-
deutigkeit die zynischen Kriegsausweitungs-
pläne Englands und Frankreichs. Die kleinen
Völker Europas sollten systematisch zur Schlach-
bank geführt werden. Deutschland wollte man auf
zweifache Art niederzwingen:

1. durch Abschneiden von den schwedischen
Erzgruben oder durch ihre Vernichtung, ferner
durch Vernichtung des rumänischen Oels und der
sowjetrussischen Ölquellen von Baku und
Batum;
 2. durch Hineinziehen Skandinaviens, Rumäniens,
der Türkei, Griechenlands und Jugoslawiens.
- Unsere Fotokopie zeigt Geheimanweisung Gene-
ral Gamelins für Norwegen mit der Ausweitung
auf die schwedischen Erzgebiete.
3-7-40 deu-me-ka 200 K.G. Presse-Hofmann

DE FLITS

Gedrukt op de vestzakdrukkerij
v. B. B. & Co. Abonnement nul, niks.

Hoofdredacteur: Jans
Verluchter: Muskiet

Van tijd-tot-tijd-periodiek
3e Weekgang
No. 5

HOE WIJ FLITSTEN!

7) D. VAN BRAMMEN, Indoloog.

Ik verliet Leiden 20 December 1941, tezamen met een studiegeenoot. Onze eerste poging tot overschrijding van de Hollandsch-Belgische grens mislukte. De tweede poging slaagde beter. Zonder veel wederwaardigheden arriveerden wij bij de Belgisch-Fransche grens. Het hotelletje vlak over de grens bleek reeds in diepe rust te zijn. Gebons op deuren en ramen had geen resultaat. Vermoeid leunden wij tegen de voordeur, die opeens met veel gepiep en geknars openging. Een hevige bierlucht sloeg ons tegemoet, een zeker teken van leven. Onze dorst was zoo groot dat de enkele glazen met verschaald bier onmiddellijk opgedronken werden. Toen de trap op, al luid schreeuwend om niet voor inbrekers aangezien te worden. Bovengekomen de eerste de beste deur, die openstond naar binnen. Een smak, een luid gebrul en een stortvloed van Vlaamsche vloeken. Ik was languit op het bed van den hoteleigenaar gevallen, die prompt zijn ega begon af te rammelen omdat zij vergeten had de voordeur af te sluiten. Onze ontvangst bleek er echter niet minder hartelijk om te zijn. Zonder verdere wederwaardigheden tot aan de demarcatielijn gereisd, passeerden wij de "ligne" op de 1e Kerstnacht in een convoi van ongeveer 50 personen, oude vrouwen en babies inclus. Na enkele dagen oponthoud in Chapoly arriveerden wij in Toulouse. 2 Juli vertrok ik naar Spanje. Na een oponthoud van een week in Cerbère was het leven in Barcelona des te schooner. Toen Bilbao, Lissabon, Cadiz, vaarwel Europa! Curaçao, vaarwel Poenda en Otrabanda! En nu

—O—

8) JOSE DE MIRANDA—medisch student Leiden.

H. VAN LEIDEN TOT OVERVEEN—leervling de Ruyterschool Vlissingen.

V. D. LAAN—medisch student Leiden.

Op Donderdag 12 Juni 1941 reden wij, twee Leidenaren op de weg van Leiden naar Den Haag, met bestemming Engeland. Toen wij na veel zweeten en sterke woorden de grens bereikten, werden

onze gelederen versterkt met nog een flitsende fietser. Op 13 Juni verdwenen wij over de grens, geholpen door Nederlandsche douane. De voorgenomen route volgende passeerden wij na enkele dagen de Fransche grens, maar in St. Quentin raakten wij het spoor bijster. Wij moesten nu op eigen gelegenheid de Somme oversteken, waarbij wij door de mist en, hoewel ongewild ook door de Duitsche bewaking, geholpen werden. Daarna via Parijs, Bordeaux en Bayonne naar de Spaansche grens. Na informaties bij de Duitsche grenspost ingewonnen te hebben, hoc de grens liep, passeerden wij deze 's nachts. Berg op, berg af, door struikgewas, prikkeldraad en tot slot door een snel stroomend riviertje, steeds met onze fietsen op onze nek. Op Spaansch grondgebied verkeerde A. nog een oogenblik in levensgevaar, toen hij, na op verkenning te zijn uitgeweest, ons slechts met een herhaald "psst" aanriep. H. had een kei gegrepen, terwijl de H. zijn mes zat te probeeren. Na verschillende posten succesvol voorbij gekomen te zijn op vertoon van paspoorten zonder stempels en een kwistige uitdeeling van suikerklontjes, liepen we toch vast en verdwenen voor drie en een halve maand in 't asyl voor vreemdelingen, de gastvrije Spaansche gevangenis. Tenslotte overgebracht naar Irun wisten we te ontvluchten, maar werden weer gegrepen door de beter gevoede en daardoor snellere soldaten. Geboeid werden we naar het concentratiekamp te Miranda gestuurd, waar we 9 maanden doorbrachten, zoodat we experts op luizengebied zijn geworden. Buiten verwachting zijn wij vrij gekomen en via Madrid op de goede oude, vieze Cabo de Hornos gekomen.

Nu gaan we vol moed af op de dienst en de Engelsche meisjes en daarna met nog veel meer plezier op de Moffen en de Jappen!

—O—

TWEEDE LES SLOEPENROL.

Maandag vond een oefening plaats met de reddingbooten. Na de geruststellende ervaring, dat de tijd, noodig voor het strijken der sloepen, ruim voldoende was om het schip eenige malen te doen zinken, werden de Flitsers getest op touwklommen en evenwichtsgevoel. Vervolgens gingen wij varen; waarbij ons vertrouwen in de reddingsbooten steeg omgekeerd evenredig met de hoeveelheid water, die naar binnen borrelde. Het werd pompen of verzuipen. Het roeien bleek ook niet mee te vallen. Iemand opperde een verstandig idee: "Als het noodig is, pik ik het vlotje, dat blijft zeker drijven en je hoeft niet te roeien ook." Een van de booten vond het noodig een zeilpoging te wagen, die op niets uitliep. Vanwege de warmte vielen er natuurlijk ook menschen te water. Jacky gaf een formidabele Tarzan-sprong weg, terwijl in boot 2 Old Bob in het gedrang kwam en een nat broekje haalde. Na de oefening werden de vergietjes weer in de davits geheschen.

—O—

ADRESSENBESTAND Stichting Genootschap Engelandvaarders

Aanvullingen en wijzigingen no. 5 op de adressenlijst van 1 februari 1992.

Overleden:

P.E. van Beek	Belhaven U.S.A.
J.L. Flinterman	Den Haag
H. Herklots	Bloemendaal
A.E. de Jong	Philadelphia U.S.A.
V.A.G. Kemmerling	Haarlem
J.W. Kreumer	Vlaardingen
S.A. Ritmeester	Eindhoven
B. Vanderstok	Virginia Beach U.S.A.

Toegetreden:

R.L. Everard	Sarphatistraat 18B	1018 GK Amsterdam
W.A.J.J. van Hellenberg Hubar	Burg. van den Mortelplein 121	5037 PM Tilburg
H.G.A. van Os	Zwaluwlaan 85	1403 BG Bussum
W. ter Schiphorst	Van der Veerelaan 44	1181 RB Amsterdam

Verhuisd:

J. van Arkel	Koude Maas 15	5735 CW Aarle Rixtel
F. van den Brink	Rozenweid 31	1733 LS Nieuwe Niedorp
E.A. van der Harst	La Hount de St. André	La Pouche, 31230 Salherm, Frankrijk
F. Steijger	Ricardishof 110	2614 JG Delft
A.D. Woudhuysen	Indian Harbourhouse Apt. 2A	Greenwich, CT 06830-7101, U.S.A.
	Steamboat Rd 630	

Correcties:

E.A. Brandes, Postcode moet zijn: **TX 78645-6548 Lagovista, U.S.A.**
L. Bruin, Huisnummer moet zijn: **1392.**
D. van Dam, Postcode moet zijn: **3739 LA.**
P. Scheffer, Plaatsnaam moet zijn: **Prahran.**
C. Wolters, Postcode moet zijn: **7951 CP.**

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

Mevr. M.E.F. Borel Rinkes	Cees Laseurlaan 279
	2597 GG Den Haag
	tel. (070) 3240447